

Юлія В. Дятлова¹, Валентина В. Дятлова², Людмила А. Маліч³
**УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ФІНАНСОВОЮ
СТІЙКІСТЮ: ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ТА МЕХАНІЗМУ**

Обґрунтовано доцільність удосконалення законодавчих документів у сфері економічної безпеки на засадах їх аналізу та тенденцій в економіці України. Запропоновано законодавчо закріпити в системі забезпечення економічної безпеки України її організаційну структуру за суб'єктами управління, механізм та модель функціонування. Наведено доцільну ієрархію стратегій щодо економічної безпеки. Систематизовано перелік об'єктів і суб'єктів системи. Визначено складові механізму та рівні їх формування — державний, галузевий, регіональний, суб'єктів господарювання.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова стійкість, система управління, суб'єкти управління, механізм забезпечення, складові механізму, підходи до формування на рівні держави, галузі, регіону, суб'єкту господарювання.

Табл. 2. Рис. 3. Літ. 17.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-292-6-16

Yuliia Diatlova, Valentyna Diatlova, Liudmyla Malich
**MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY AND FINANCIAL
STABILITY: APPROACHES TO FORMING A SYSTEM
AND MECHANISM**

The feasibility of improving legislative documents in the sphere of economic security is substantiated on the basis of their analysis and trends in the economy of Ukraine. It is proposed to legislatively enshrine in the system of ensuring the economic security of Ukraine its organizational structure by management entities, mechanism and model of functioning. A reasonable hierarchy of strategies for economic security is presented. A list of objects and subjects of the system is systematized. The components of the mechanism and the levels of their formation are determined — state, industry, regional, and business entities.

Keywords: economic security, financial stability, management system, management entities, provision mechanism, components of mechanism, approaches to forming at the level of state, industry, region, business entity.

Peer-reviewed, approved and placed: 05.10.2025

Постановка проблеми. Розвиток економіки України з самого початку її незалежності є трансформаційним, що відбувається під впливом чинників — загроз і можливостей зовнішнього економічного середовища, що реалізуються в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Загалом, протягом більш ніж двадцяти років, процеси, що відбувалися в економіці, так і не забезпечили необхідної її структурної перебудови та інноваційного розвитку. Крім того, вступ України до Світової організації торгівлі, як прояв глобалізаційних та інтеграційних процесів, не забезпечив очікувану реалізацію потенціалу та розвиток пріоритетних галузей через активізацію

¹ Zaporizhia National University. Ukraine.

² Pryazovskyi State Technical University. Ukraine.

³ Pryazovskyi State Technical University. Ukraine.

участі в міжнародній торгівлі. А відкритість внутрішнього ринку і фінансово-економічна криза негативно вплинули на національну економіку – більшість секторів і видів економічної діяльності зазнали негативних змін, а експортна її орієнтація перестала бути переважною. Окремі сектори економіки постраждали і від пандемії COVID-19. Ще більший негативний вплив нанесли військові дії з боку РФ, через що скорочувалися обсяги виробництва галузей промисловості, а активна повномасштабна агресія детермінувала соціально-економічні процеси, аналогів яких історія до цього не знала.

Звісно, що такий перебіг подій гостро поставив питання безпеки, в тому числі в економічній сфері. І наразі, в умовах військових дій, все більшого значення набуває дієвість ефективного механізму забезпечення безпеки економічної діяльності, здатного забезпечити фінансову стійкість і сталий розвиток економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний вклад у вирішення проблеми економічної безпеки внесено відомими вітчизняними вченими, в монографічних виданнях яких вирішувалися актуальні питання. Так, З. Варналієм досліджено існуючі проблеми та пріоритети зміцнення економічної безпеки України [1], О. Власюком – антикризове регулювання в умовах ринкових трансформацій [2], В. Гейцем – моделі економічної безпеки на рівні держави, регіону і підприємства [3], А. Мазаракі – вплив чинників глобалізації [4]. У більш пізніх наукових працях увагу акцентовано на загрозах економічній безпеці, зокрема в роботах науковців Національного інституту стратегічних досліджень [5, 6]. Дослідженню підлягали й інші питання, пов'язані з економічною безпекою, зокрема її особливості для підприємницького сектору [7], методичних підходів до оцінювання [8], антикризового управління на рівні суб'єктів господарювання [9], управління фінансовою безпекою [10]. В цілому у цих і інших наукових працях сформульовано теоретичні і методологічні основи економічної безпеки, методичні підходи до оцінювання, а також підходи до практичної реалізації заходів для підвищення її рівня.

Однак значний науковий доробок не став повноцінним підґрунтям для формування ефективного механізму в реаліях практики. З огляду на економічну діяльність в військових умовах, проблема забезпечення економічної безпеки є актуальною і потребує вирішення у теоретичному і практичному аспектах.

Метою дослідження є обґрунтування, на основі аналізу сучасних тенденцій, підходів до формування механізму забезпечення економічної безпеки й фінансової стійкості економіки та його складових на різних рівнях управління.

Основні результати дослідження. У Конституції України визначено, що забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави. Тому питання безпеки, насамперед національної і зокрема економічної, врегульовано Законами України, спочатку – «Про основи національної безпеки», надалі – «Про національну безпеку України». Економічна безпека, відповідно до цього Закону України, як одна з пріоритетних складових національної безпеки, реалізується при проведенні

виваженої державної політики у відповідності з прийнятими державними документами — доктринами, концепціями, стратегіями і програмами у економічній сфері та пов'язаних з нею, зокрема соціальній, екологічній, науково-технічній і інших.

Формування системи національної безпеки, а отже в її рамках механізму забезпечення, відбувалося на засадах законодавчо-правового підґрунтя. Хронологічна послідовність документів є такою: спочатку прийнято Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України (постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 р. №3/97-ВР), потім — Закон України «Про основи національної безпеки України» (від 19.06.2003 р. № 964-IV). При цьому, прийнятий Закон не розв'язував конкретних проблем щодо питань визначення, обґрунтування та ієрархії національних інтересів, а також державної політики в цій сфері, дій з формування стратегії, тактики, а крім того технологій і методів забезпечення національної безпеки і загалом системи і механізмів. Саме тому Закон, до речі як і Концепція, були більшою мірою декларативними і не відрізнялись змістовністю і конкретністю.

Далі розроблено Стратегію національної безпеки України, затверджену указом Президента (вперше — від 12.02.2007 р. № 105/2007, вдруге — від 26.05.2015 р. № 287/2015, втретє — від 14.09.2020 р. № 392/2020 [11]). Стратегія національної безпеки України як документ отримала розвиток з поступовим внесенням змін (останні — 06.01.2025 р. № 16/2025), особливо в частині видів безпеки — воєнної, морської, громадської, економічної та ін. У 2018 році прийнято Закон України «Про національну безпеку» [12], у якому визначено принципи безпеки і оборони, розмежовано функції державних органів управління і який поступово доопрацьовується (остання редакція від 30.08.2025 р.). Отже, система національної безпеки, а в її рамках і складових, в тому числі економічної, напрацьовувалась у правовому полі протягом більше ніж двадцяти п'яти років. Активізація нормативно-правового підґрунтя забезпечення національної безпеки обумовлена, перш за все, її вразливістю під впливом викликів, які пов'язані з воєнною агресією.

В цілому правове підґрунтя не сприяло формуванню ефективного механізму забезпечення безпеки в економічній сфері. Виклики з боку зовнішнього середовища, зокрема у фінансовій сфері, а в подальшому і воєнні дії вплинули на результати економічної діяльності, основним показником якої є валовий внутрішній продукт (табл. 1).

Встановлені тенденції за 2000-2024 роки дозволяють виокремити певні періоди щодо гальмування розвитку економічної діяльності під дією чинників зовнішнього впливу (такими можна вважати приріст ВВП до 10% та від'ємний). Такими є: 2009 рік — з від'ємним темпом приросту(-3,7%) через глобальну фінансову кризу; 2012-2014 роки — з низькими темпами приросту (8,2%, 3,1 і 7,7%) через політичну нестабільність та початок агресії з боку РФ; 2020 рік — з низьким темпом приросту через пандемію COVID-19 (5,5%); 2022 рік — з від'ємним темпом приросту(-4,9%) через початок повномасштабних воєнних дій.

Таблиця 1. Валовий внутрішній продукт України за 2000-2024 роки, укладено і розраховано за офіційними статистичними даними [13]

Рік	ВВП, млн. грн.	Приріст, %	ВВП, млн. дол. США	Приріст, %	ВВП на душу населення	
					грн.	дол. США
2000	170 070	30,4	31 262	-1,0	3436	-
2001	204 190	20,1	38 009	21,6	4195	-
2002	225 810	10,6	42 393	11,5	4681,9	903,0
2003	267 344	18,4	50133	18,3	5591,5	1048,5
2004	345 113	29,1	64883	29,4	7272,9	1367,4
2005	441 452	27,9	86142	32,8	9371,6	1828,7
2006	544 153	23,3	107753	25,1	11630,2	2303,0
2007	720 731	32,5	142719	32,5	15496,5	3068,6
2008	948 056	31,5	179992	26,1	20494,9	3891,0
2009	913 345	-3,7	117228	-34,9	19832,3	2545,5
2010	1 082 569	18,5	136419	16,4	23600,4	2974,0
2011	1 316 600	21,6	163160	19,6	28813,9	3656,7
2012	1 408 889	8,2	175781	7,7	30912,5	3951,3
2013	1 454 931	3,1	183310	4,3	31988,7	4129,9
2014	1 566 728	7,7	131805	-28,1	35834,0	3054,9
2015	1 979 458	26,3	90615	-31,3	46210,2	2094,5
2016	2383182	20,4	93270	2,9	55853,0	2158,5
2017	2982920	25,2	112154	20,2	70224,0	2604,3
2018	3558706	19,3	130832	16,7	84192,0	3059,1
2019	3974564	11,7	153781	17,5	96346,0	3619,9
2020	4194102	5,5	155582	1,2	100432,5	3709,8
2021	5459574	30,2	199770	28,4	131907,2	4775,9
2022	5191028	-4,9	161990	-18,9	126152,3	4199,7
2023	6537825	25,9	181220	11,9	185417,6	5139,6
2024	7658659	17,1	190740	5,3	216401,3	5389,5

На тенденції щодо ВВП у доларовому еквіваленті впливає ще й чинник конвертації валют, який свідчить про стабільність національної валюти – гривні. Від’ємний приріст ВВП України відзначено в 2000 (-1,0%), 2009 (-34,9%), 2014-2015 (-28,1 і -31,3%) і 2022 (-18,9%) роках, а низький його рівень – у 2012-2013 (7,7 і 4,3%), 2016 (2,9%), 2020 (1,2%) і 2024 (5,3%) роках. Періоди низького рівня економічної безпеки співпадають, але темпи приросту є нижчими.

За рейтингом Міжнародного валютного фонду 2025 р. щодо ВВП країн, Україна посідає 56 місце з 189 країн світу. Для порівняння в 2015 році Україна займала в цьому рейтингу 133 місце з 186 країн світу і 134 – за показником на душу населення. Збільшення показника у 2024 році більш ніж удвічі відбулося, в тому числі, під впливом демографічного чинника (зменшення чисельності населення).

Суспільні потреби в державі фінансуються з державного бюджету, дохідна частина якого обумовлена економічною активністю суб’єктів господарювання. Саме релевантність доходів і видатків фінансового плану держави створює фінансове підґрунтя для соціального розвитку і забезпечить, тим самим фінансову стійкість.

Аналіз Державного бюджету України дозволив констатувати про постійне перевищення видатків над доходами на протязі 2008-2024 років (табл. 2), і навіть кредитування з внутрішніх джерел незначно вплинуло на від'ємне сальдо, оскільки було малим за обсягом. Наразі і доходи, і видатки, і сальдо вже становлять кілька трильйонів гривень. У 2025 році від'ємне сальдо ще збільшиться — до 1,6 трлн. грн. Дисбаланс покривається, здебільшого, за рахунок міжнародної фінансової допомоги і кредитів [15], що дозволяє мати певну фінансову стійкість і здійснювати значні відрахування на оборону.

Таблиця 2. Державний бюджет України за 2008-2024 роки, укладено за офіційними статистичними даними [14]

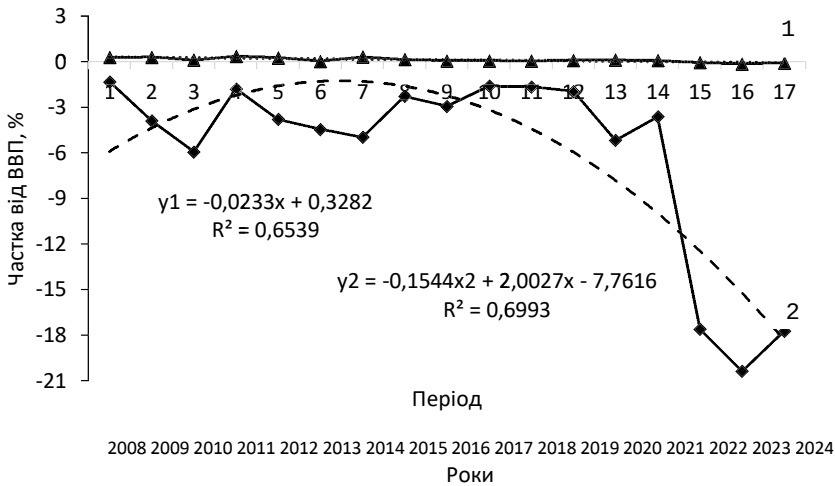
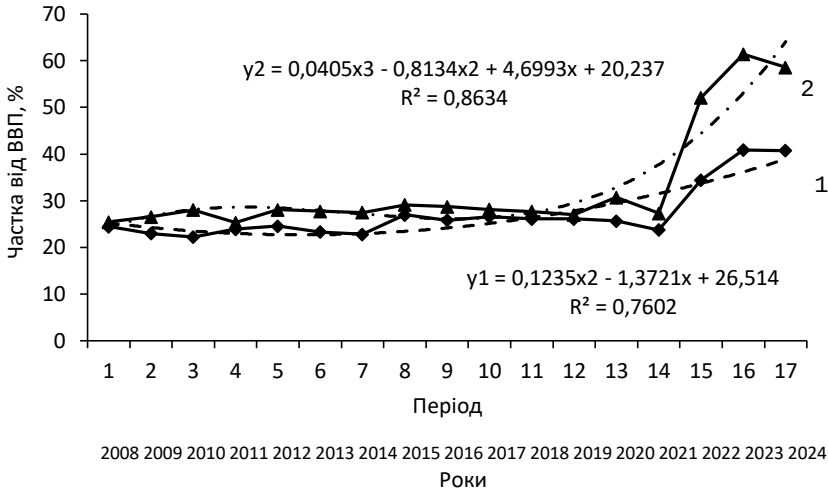
Роки	Доходи, млн. грн.	Видатки, млн. грн.	Кредитування, млн. грн.	Сальдо, млн. грн.
2008	231686,3	241454,5	2732,5	-12500,7
2009	209700,3	242437,2	2780,3	-35517,2
2010	240615,2	303588,7	1292,0	-64265,5
2011	314616,9	333459,5	4715,0	-23557,6
2012	346054,0	395681,5	3817,7	-53445,2
2013	339180,3	403403,2	484,7	-64707,6
2014	357084,2	430217,8	4919,3	-78052,8
2015	534694,8	576911,4	2950,9	-45167,5
2016	616274,8	684743,4	1661,6	-70130,2
2017	793265,0	839243,7	1870,9	-47849,6
2018	928108,3	985842,0	1514,3	-59247,9
2019	998278,9	1072891,5	3437,0	-78049,5
2020	1076016,7	1288016,7	5096,1	-217096,1
2021	1296852,9	1490258,9	4531,4	-197937,4
2022	1787395,6	2705423,3	-3326,0	-914701,7
2023	2671998,0	4014418,1	-9309,5	-1333110,7
2024	3122713,4	4486682,7	-5469,3	-1358500,1

Визначено тенденції зміни частки доходів і видатків від ВВП (рис. 1). Значення показників щодо доходів і витрат зростає хвилюподібно, при цьому частка видатків від ВВП постійно є більшою за частку доходів, різниця між частками, яка становила приблизно 5% до 2022 року, після цього періоду стала збільшуватися в декілька разів і досягла 16-20%. Зміна показників описується параболічним рівнянням другого порядку щодо доходів і третього — щодо видатків. Обидві регресії характеризуються високими коефіцієнтами кореляції (відповідно, $R_1 = 0,87$ і $R_2 = 0,93$). Отримані залежності свідчать і про подальше зростання показників частки доходів і видатків від ВВП, а також збільшення між ними різниці.

Отримано з використанням кореляційно-регресійного аналізу тренди зміни частки кредитування і сальдо бюджету від ВВП (рис. 2). Частка кредитування від ВВП є незначною — до 0,4%, а щодо сальдо балансу — 1-6% по 2021 рік, з 2022 року — -17-20%.

Тенденції описуються залежністю з від'ємним значенням, щодо частки кредитування — лінійною, частки сальдо бюджету — параболічною. Тіснота

зв'язку є від'ємною з високими коефіцієнтами кореляції (відповідно, $R_1 = -0,81$ і $R_2 = -0,84$). Це вказує, що й надалі тенденція збережеться: частки кредитування від ВВП буде знижуватися, але в меншому ступені, ніж частка сальдо бюджету.



Негативно на фінансову стійкість країни впливає і наявність Державного та гарантованого державою боргу. За офіційними даними [16], цей показник щодо загального боргу значно зростає періодично – в 2014–2016 роках і 2020 році щорічно приблизно на 500 млрд. грн., а також з 2022 по 2024 роки –

майже на 1,5 трлн. грн. кожного року. Станом на 31.12.2024 року загальний борг становив 6,98 трлн. грн., при цьому частка зовнішнього боргу є значною – трохи більше 70%. Для порівняння з метою обґрунтування значення зовнішнього боргу для фінансової стійкості України: на кінець 2024 року зовнішній Державний та гарантований державою борг становив 5,05 трлн. грн., доходна частина Державного бюджету – 3,12 трлн., а ВВП – 7,66 трлн. грн.

Тенденція зростання Державного та гарантованого державою боргу є стійкою: за 8 місяців 2025 року – майже на один трильйон, а відповідно тренду збільшиться за рік знов на 1,5 трлн. грн. За умови зберігання тенденції, у 2025 році загальний Державний та гарантований державою борг України може дорівнювати її ВВП.

Тенденції, що мають місце в економіці України, складаються безумовно, під впливом не тільки зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Зокрема, загрози національній, в тому числі економічній безпеці можуть виникати у сфері внутрішньої політики [6], тому всі її складові доцільно моніторити та корегувати.

Наведені дані свідчать про вразливість економіки України, недосконалість системи безпеки в економічній і фінансовій сферах та низьку ефективність механізму її забезпечення. Однією з головних причин, що заважає трансформаційним позитивним змінам в сфері забезпечення економічної безпеки, є відсутність досвіду формування ефективного механізму на різних рівнях управління, в тому числі державному.

Досвід економічно розвинутих країн свідчить про прийняття в сфері економічної безпеки програмних документів (Концепції, Доктрини, Стратегії, інші програмні документи та законодавчі акти). Так, у США прийнято Концепцію економічної безпеки та Стратегію національної безпеки, в ЄС – Європейську стратегію економічної безпеки, в Японії – Концепцію національної безпеки. В Україні аналогічні документи щодо національного рівня прийняті [11, 12]. В сфері економічної безпеки затверджено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року [17], в якій визначено як основне завдання – забезпечення стійкості щодо зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз з конкретизацією їх пріоритетними складовими безпеки в економічній сфері, зокрема фінансовій, виробничій, зовнішньоекономічній, інвестиційно-інноваційній, макроекономічній. Однак на інших складових (інформаційна, науково-технологічна, енергетична, соціальна, демографічна, продовольча та екологічна) увагу не акцентовано.

Вважаємо необхідним конкретизувати систему забезпечення економічної безпеки, її організаційну структуру за інституціями (суб'єктами управління), окреслити механізм функціонування системи (а не тільки реалізації завдань) на засадах розроблення її моделі, а також методи впливу. Крім того, через значні зміни в економіці, що відбулися після 2022 року, в Стратегії економічної безпеки на наступний період (з огляду на інші документи – очевидно до 2030 року), передбачити керівні принципи, цільові настанови, а також значення критичних меж індикаторів за кожною складовою економічної безпеки з орієнтацією їх на відновлення економіки України.

У Стратегії економічної безпеки значну увагу приділено викликам і загрозам державного рівня та їх мінімізації. Попри беззаперечну важливість протистояння зазначеним у Стратегії викликам і загрозам за кожною складовою економічної безпеки, механізм повинен впливати на відтворювання економіки, на концентрацію політики в сфері економічної безпеки більшою мірою на стійкості та сталому розвитку економіки, а в меншому ступені на тому, щоб протистояти впливу зовнішніх чинників.

Необхідним також є розширення об'єктів, які забезпечують економічну безпеку, оскільки в масштабах національної економіки система формується за рахунок спроможності економічних суб'єктів різного рівня діяти в загальному руслі зміцнення економічної безпеки країни. Поряд з цим потребує розширення і коло суб'єктів, які приймають участь в управлінні економічною безпекою, та включити у цей перелік, крім органів державного керування, суб'єктів господарювання з різними організаційно-правовими формами та масштабами економічної діяльності, які здійснюють забезпечення власної економічної безпеки і власного економічного відтворення, які в сукупності у загальнодержавному масштабі забезпечать стійке розширене відтворення.

У розвиток стратегічного підходу до забезпечення економічної безпеки України на рівні галузей (секторів економіки, комплексів) і суб'єктів господарювання (особливо щодо державного сектору, великих корпорацій) доцільним є прийняття Стратегій розвитку, на рівні регіонів – Стратегій соціально-економічного розвитку. В цих стратегічних документах необхідно передбачити відповідний розділ щодо механізму забезпечення економічної безпеки. Практична реалізація таких документів забезпечується законодавчими актами, тому закони повинні містити правове, організаційне, економічне та інше підґрунтя механізму забезпечення безпеки.

Система забезпечення економічної безпеки є сукупністю певних елементів і їх взаємозв'язків. Основними вимогами, яким повинна відповідати система, є такі:

- реалізація функцій в межах, визначених законом;
- захист національних інтересів;
- прогнозування і своєчасне усунення загроз економічній безпеці;
- ефективність у звичайних і в надзвичайних умовах;
- чітка структура і розмежування функцій органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влад;
- прозорість і гласність у необхідних межах щодо діяльності органів, які є суб'єктами зазначеної системи.

Механізм забезпечення економічної безпеки є сукупністю інструментів (заходів, важелів) в рамках таких його складових, як правовий, нормативного, організаційний, економічний, інформаційний, комунікативний, які можуть формуватися і реалізуватися на різних рівнях управління економічною системою.

Звідси, формування механізму забезпечення економічної безпеки, враховуючи викладене вище, відбувається на різних рівнях економічної системи країни (рис. 3). При цьому визначені рівні (державний, галузевий, регіональний, суб'єктів господарювання) приймають участь у формуванні певних складових механізму.

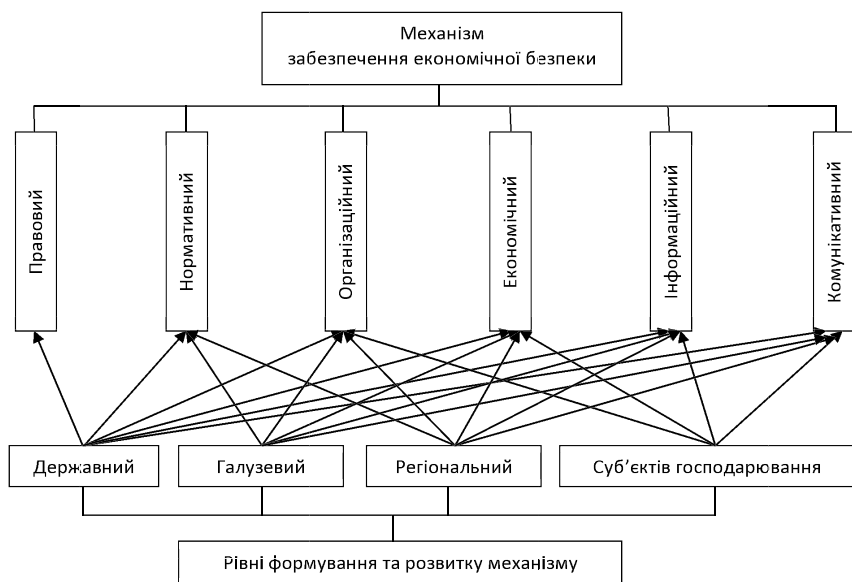


Рис. 3. Складові механізму забезпечення економічної безпеки та рівні його формування й розвитку

Загалом, механізм в рамках системи безпеки економічної діяльності забезпечує такі умови для економічного розвитку, за яких можливо було б реалізувати соціально-економічні інтереси громадян, суспільства і держави, досягти економічну стабільність на макро-, мезо- та мікрорівнях, зберегти цілісність та економічну незалежність держави.

Висновки. Показано, що система національної безпеки України, а в її рамках і складових, в тому числі економічної, напрацьовувалась у правовому полі протягом більше ніж двадцяти п'яти років. Перші правові документи щодо національної безпеки, а саме Концепція і Закон, були більшою мірою декларативними щодо протистояння загрозам. Стратегія національної безпеки приймалася тричі, і до сих пір в її положення вносяться зміни. Положення Стратегії економічної безпеки України, прийнятої у вересні 2021 року, не встигли реалізуватися через повномасштабну війну. Напрацювання в правовому полі не сприяли формуванню ефективного механізму економічної безпеки, який повинен впливати, перш за все, на відтворення економіки. З 2000 року приріст ВВП в окремі періоди був або незначний, або від'ємний, а в доларовому еквіваленті – ще нижчим. Сальдо Державного бюджету України ще з 2008 року від'ємне, і надалі, за прогнозом, ситуація буде погіршуватися. Негативно на фінансову стійкість країни впливає і стійка тенденція зростання Державного та гарантованого державою боргу, який у 2025 році може зрівнятися з ВВП.

Запропоновано законодавчо закріпити в системі забезпечення економічної безпеки України її організаційну структуру за інституціями (суб'єктами управління), механізм функціонування (а не тільки реалізації

завдань) на засадах розроблення її моделі, передбачити методи підтримки її в стабільному стані. В ієрархію документів включити: на рівні галузей (секторів економіки, комплексів), суб'єктів господарювання – Стратегії розвитку, на рівні регіонів – Стратегії соціально-економічного розвитку.

Систематизовано перелік об'єктів і суб'єктів забезпечення економічної безпеки. До об'єктів включено й спроможність економічних суб'єктів різного рівня до зміцнення економічної безпеки країни; до суб'єктів, крім держави, – суб'єктів господарювання (різних форм та масштабів економічної діяльності). Показано, що механізм забезпечення економічної безпеки є сукупністю інструментів (заходів, важелів) таких його складових, як правовий, нормативного, організаційний, економічний, інформаційний, комунікативний. Визначено рівні формування складових механізму – державний, галузевий, регіональний, суб'єктів господарювання. Суб'єкти визначених рівнів приймають участь у формуванні певних складових механізму. В подальшому необхідно розробити методологічне та методичне підґрунтя щодо інструментів механізму.

1. Варналій З.С., Буркальцева Д.Д., Саєнко О.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. Київ: Знання України, 2011. 299 с.

2. Власюк О.С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання. Київ: Державна навчально-наукова установа ННУ «Академія фінансового управління», 2011. 474 с.

3. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство. Харків: Видавничий дім «Інжек», 2006. 240 с.

4. Мазаракі А.А., Корольчук О.П., Мельник Т.М. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2010. 717 с.

5. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Експертно-аналітична доповідь, 2023. Національний інститут стратегічних досліджень [online]. 14 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>.

6. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики: аналіт. доп. / В.Г. Потапенко, І.А. Павленко, В.М. Нагірний, Є.В. Малярєвський, А.А. Головка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2025. 26 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2025-05/ad_vnutr_pol-ka_zagrozi_26_05_25.pdf.

7. Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. Економічна безпека підприємництва в Україні: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2020. 284 с.

8. Diatlova V., Petryk I. Sustainable development: methodical approaches and key indicators of assessment. Determinants of sustainable economic development: an international collective monograph. Kyiv: Interservice, 2019. Pp. 160-170.

9. Маліч Л.А., Юнгблюд К.Е., Дятлова В.В. Антикризове управління промисловим підприємством: новітні підходи та інноваційна складова механізму. Формування ринкових відносин в Україні. 2023. Вип. 10 (269). С. 34-41.

10. Antypenko N., Arakelova I., Zherdetska L., Diatlova Y., Diatlova V., Derkach, J., Goncharenko A., Voronko-Nevidnycha T. Modeling of regional strategy of financial security management in the context of digitalization and migration risks. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2022. Vol. 38. Pp. 253-265.

11. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 (Із змінами, остання редакція від 07.01.2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

12. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (Із змінами, остання редакція від 05.10.2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

13. Валовий внутрішній продукт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/2024/>
 14. Бюджет України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
 15. Метеленко Н.Г., Дятлова Ю.В., Дятлова В.В., Сіліна І.В. Державний бюджет України та територій: інструменти формування, використання та усунення дисбалансів. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: «Економічна». 2024. №2 (30). С. 82-94.
 16. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
 17. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11.09.2021 р. № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-uviv-u-diyu-rishennya-rnbo-pro-strategiyu-ekonomich-70065>.
-
1. Varnalii, Z.S., Burkaltseva, D.D., Saienko, O.S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priority zmitsnennia: monohrafiia*. Kyiv: Znannia Ukrainy, 299 p.
 2. Vlasiuk, O.S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh rynkovykh transformatsii ta antykrizovoho rehuliuвання*. Kyiv: State Educational And Scientific Institution «Academy of Financial Management», 474 p.
 3. Heiets, V.M., Kyzym, M.O., Klebanova, T.S. (2006). *Modeliuвання ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo*. Kharkiv: Publishing house «Inzhnek», 240 p.
 4. Mazaraki, A.A., Korolchuk, O.P., Melnyk, T.M. (2010). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv: monohrpfia*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 717 p.
 5. Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnoi bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Ekspertno-analitychna dopovid (2023). National Institute of Strategic Studies [online]. 14 p. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf>
 6. Potapenko, V.H., Pavlenko, I.A., Nahirnyi, V.M., Maliarevskiy, Ye.V., Holovka, A.A. (2025). *Analiz zahroz natsionalnoi bezpetsi u sferi vnutrishnoi polityky: analitychna dopovid*. Kyiv: National Institute of Strategic Studies, 26 p. Available at: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2025-05/ad_vnutr_pol-ka_zagrozi_26_05_25.pdf
 7. Sytnyk, H.V. Blakyt, N.M. Hulaiieva, H.V. (2020). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva v Ukraini: monohrafiia*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 284 p.
 8. Diatlova V., Petryk I. (2019). *Sustainable development: methodical approaches and key indicators of assessment. Determinants of sustainable economic development: an international collective monograph*. Kyiv: Interservice, pp. 160-170.
 9. Malich, L.A., Yunhbiud, K.E., Diatlova, V.V. (2023). *Antykrizove upravlinnia promyslovym pidpriemstvom: novitni pidkhody ta innovatsiina skladova mekhanizmu. Formation of market relations in Ukraine*, issue 10 (269), pp. 34-41.
 10. Antypenko N., Arakelova I., Zherdetska L., Diatlova Y., Diatlova V., Derkach, J., Goncharenko A., Voronko-Nevidnycha T. (2022). Modeling of regional strategy of financial security management in the context of digitalization and migration risks. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, vol. 38, pp. 253-265.
 11. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy «Bezpeka liudyny – bezpeka krainy»*: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392/2020 (Iz zminamy, ostannia redaktsiia vid 07.01.2025 r.). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
 12. *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy*: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII (Iz zminamy, ostannia redaktsiia vid 05.10.2025 r.). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
 13. Валовий внутрішній продукт України. Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/2024/>
 14. Бюджет України. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
 15. Metelenko, N.H., Diatlova, Yu.V., Diatlova, V.V., Silina, I.V. (2024). *Derzhavnyi biudzhety Ukrainy ta terytorii: instrumenty formuvannya, vykorystannya ta usunennia dysbalansiv*. Scientific Papers of Donetsk National Technical University, Series: «Economic», no. (30), pp. 82-94.
 16. *Derzhavnyi borh Ukrainy*. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
 17. *Stratehiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku*: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11.09.2021 r. № 347/2021. Available at: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-uviv-u-diyu-rishennya-rnbo-pro-strategiyu-ekonomich-70065>